

нуючись з її основними атрибутами. Лише в цьому випадку освіта виконує свою творчу функцію як механізм культурогенезу.

Проведений науковий аналіз педагогічних досліджень дає підстави визначити поняття “культура особистісного самоствердження” як процес свідомого, активного практичного перетворення ситуацій, які становлять змістову основу різних сфер життєдіяльності школяра, у результаті чого він досягає успіху, підтримує відповідний статус у колективі, відстоює свою значущість перед іншими однолітками, реалізує свій індивідуальний життєвий шлях.

Література

1. Амонашвили Ш.А. Психологические основы педагогики сотрудничества / Ш.А. Амонашвили. – К. : Освіта, 1991. – 111 с.
2. Белкин А.С. Основы возрастной педагогики : учеб. пособ. для студ. высш. пед. учеб. завед. / А.С. Белкин. – М. : Академия, 2000. – 192 с.
3. Бех І.Д. Виховання особистості : у 2 кн. / І.Д. Бех. – К. : Либідь, 2003. – Кн. 1: Особистісно орієнтований підхід: теоретико-технологічні засади. – 280 с.
4. Дистерверг А. Избранные пед. сочинения (руководство для немецких учителей) / А. Дистерверг. – М., 1956. – 170 с.
5. Зязюн І.А. Гуманізм освіти ХХІ століття: філософський і психологічний аспект / І.А. Зязюн // Теорія і практика управління соціальними системами. – 2002. – № 2. – С. 30.
6. Корчак Я. Правила жизни: Педагогика для детей и для взрослых / Я. Корчак: [пер. с польск.]. – М. : Политиздат, 1990. – С. 208–267. – (Как любить ребенка: Книга о воспитании).
7. Красовицький М.Ю. Проблеми дитячого колективу в аспекті гуманізації школи / М.Ю. Красовицький // Рідна школа. – 1995. – № 2–3. – С. 8–15.
8. Словарь современного русского языка. – М. : Мысль, 1951. – Т. 13. – С. 147.
9. Сухомлинська О.В. Ідеї свободи у поглядах В.О. Сухомлинського / О.В. Сухомлинська // Педагогіка і психологія. – 2005. – № 4. – С. 106–115.
10. Сущенко А.В. Гуманізація педагогічного процесу в основній школі: теорія і практика : монографія / А.В. Сущенко. – Запоріжжя : Х-принт, 2002. – 359 с.
11. Толковый словарь русского языка / [ред. проф. Б.М. Волина и проф. Д.Н. Ушаков]. – М. : Госуд. Изд-во инност-х нац-х словарей, 1939. – Т. 4. – 805 с.

ЗАВОРОТНА Я.В.

ГЕНЕЗИС ІННОВАЦІЙНИХ ПЕДАГОГІЧНИХ ТЕХНОЛОГІЙ УПРАВЛІННЯ ЗАГАЛЬНООСВІТНІМ НАВЧАЛЬНИМ ЗАКЛАДОМ

Тема технології навчання залишається на сьогодні відкритою та актуальною. Уперше термін “технологія” був уведений у широкий науковий обіг у 1772 р. І. Бекманом. У 1777 р. він опублікував працю “Вступ до технології”, де писав: “Огляд винаходів, їх розвитку та успіхів у мистецтвах та ремеслах може називатися історією технічних мистецтв; технологія, яка пояснює в цілому методично й точно всі види праці з їх наслідками та причинами, являє собою набагато більше” [2, с. 143]. Пізніше в праці “Нариси з історії винаходів” (1780–1805) І. Бекман зазначив, що “технологія містить у собі методи, прийоми, режим роботи, послідовність операцій і процедур, вона тісно пов’язана із застосовуваними засобами, обладнанням,

інструментами, матеріалами, що використовуються” [2, с. 252]. Подальшому становленню технології як науки сприяли публікації Р. Реомюра і С. Шоу, що побачили світ у першій половині XVIII ст.

Термін “технологія” (від грец. *techne* – мистецтво, майстерність; *logos* – наука) у виробничому процесі означає систему запропонованих наукою засобів, способів та алгоритмів, застосування яких забезпечує наперед визначені результати діяльності, гарантує отримання продукції заданої кількості і якості [6]. Технології застосовуються всюди, де є досягнення, прагнення до результату, але усвідомлене використання технологічного підходу було справжньою революцією. До появи технології панувало мистецтво – дар людини робити те, що притаманне лише їй. За допомогою технології мистецтво стає доступно всім. Момент переходу від мистецтва до технології фактично створив сучасну людську цивілізацію, зробив можливим її подальший розвиток і вдосконалення.

Технологію як форму навчального процесу у своїх працях розглядали О. Бойцун, М. Кларин, Г. Селевко, О. Харченко, В. Шаталов, В. Штейнберг, В. Юдін.

Мета статті – розкрити поняття “технологія”, “педагогічна технологія”; визначити роль та генезис інноваційних педагогічних технологій в управлінському процесі.

Термін “технологія” у педагогіку ввів А. Макаренко, який стверджував: “Справжній розвиток педагогічної науки пов’язаний з її здатністю “проектувати особистість”, тобто чітко передбачати ті її якості і властивості, які мають сформуватися в процесі виховання. Визначеність цілей дає можливість перейти до чіткої технології виховання. Я під цілями виховання розумію програму людської особистості, програму людського характеру. Я вважаю, що ми, педагоги, повинні мати таку програму людської особистості, до якої необхідно прагнути” [7, с. 111].

У сучасній педагогіці термін “педагогічні технології” ще не набув свого остаточного визначення. М. Кларін підкреслює: “У вітчизняній освітній практиці звернення до цього поняття базується, перш за все, на ознаках: діагностичності опису мети, відтворюваності педагогічного процесу (визначення етапів, відповідних їм цілей навчання та характеру діяльності педагога і учнів), відтворюваності педагогічних результатів” [3, с. 52].

В. Юдін наголошує, що “педагогічна технологія задає каркас, створює алгоритм заняття, але сама вона мертва і може жити лише в оболонці певної методики, що є результатом творчості педагога” [9, с. 29]. На думку В. Штейнберга, “практичним педагогам технологія необхідна як інструмент, за допомогою якого педагогічні явища можна було б представити зрозумілою для всіх “мовою” проектування навчання – для управління переробкою й засвоєнням знань, для прогнозування стану та тенденцій розвитку педагогічних об’єктів” [8, с. 206]. Г. Соловко стверджує: “Педагогічна технологія функціонує і як наука, що досліджує найбільш раціональні шляхи навчання, і як система способів, принципів і регулятивів, застосовуваних у навчанні, і як реальний процес навчання” [5].

Аналіз наукових джерел свідчить про те, що сьогодні немає єдиного підходу до визначення категорії педагогічна технологія. В освіті існує понад 300 тлумачень, залежно від того, як автори уявляють структуру й компоненти освітнього процесу. Зустрічається як первісне розуміння сутності педагогічної технології (педагогічна технологія як максимальне використання в навчанні можливостей ТЗН), так і розуміння педагогічної технології, пов'язане з ідеєю управління процесом навчання (тобто цілеспрямоване конструювання цілей навчання відповідно до цілей проектування всього ходу процесу навчання, перевірка й оцінювання ефективності обраних форм, методів, засобів, оцінювання поточних результатів, корекційні заходи).

Потреба в розробленні технологічних конструкцій виникла у зв'язку з ідеєю управління педагогічним процесом. Реалізація її стала можливою на основі системного підходу, що дає змогу порівняти різноманітні педагогічні вміння, які у своїй сукупності гарантують результат.

Розробленню нової технології, як правило, передують нові потреби (цілі) суспільства, наукові відкриття або результати наукових досліджень. Останнім часом увійшов у вжиток термін “інноваційна педагогічна технологія”. Одні дослідники тлумачать його як цілеспрямоване систематичне та послідовне впровадження в практику прийомів, способів педагогічних дій і засобів, які охоплюють цілісний навчально-виховний процес від визначення його мети до одержання очікуваних результатів, інші – як комплексний, інтегрований процес, що охоплює суб'єктів, ідеї, способи організації інноваційної діяльності та забезпечує результативність нововведення. Під інноваційними підходами розуміють не просто створення нових засобів навчання та виховання, а й сутнісні зміни, які виявляються в новому способі діяльності, стилі мислення. У цьому контексті інноваційними підходами вважаються ті, що перетворюють характер навчання щодо його цільової орієнтації, взаємодії педагога й учнів, їх позиції в управлінському процесі.

Розглянемо генезис інноваційних педагогічних технологій в управлінському процесі, що є актуальними в наш час: особистісно орієнтована організація навчально-виховного процесу в ЗНЗ, громадсько-державне управління, адаптивне управління, проектно-модульне управління, проектно-інвестиційне управління.

Особистісно орієнтована організація навчально-виховного процесу в ЗНЗ. Автор особистісно орієнтованої організації навчально-виховного процесу в ЗНЗ – вчитель-новатор Микола Петрович Гузик. У 1988 р. Авторська школа М. Гузика стала експериментальною школою всеукраїнського рівня з проблем організації диференційованого особистісно орієнтованого навчання, розвитку та виховання школярів. З 1994 р. вона набула статусу експериментальної школи АПН України, а з 1999 р. – експериментальної школи Міністерства освіти України всеукраїнського рівня. Згодом на теренах України було засновано 10 експериментальних педагогічних майданчиків, у яких розпочався широкомасштабний науковий екс-

перимент з апробації та впровадження в практику нової моделі школи-комплексу та Комбінованої системи організації навчально-виховного процесу М. Гузика, які разом забезпечують персоніфіковану освіту учня за умов планової наповненості класних угруповань учнів.

Персоніфікація навчання, розвитку та виховання кожної особистості в Авторській школі М. Гузика є системотвірним принципом, за яким вибудовуються всі інші складові цього освітнього закладу. В основу персоніфікації мети, змісту, стилів та технологій навчання дітей за педагогічною системою М. Гузика покладена ідея адаптації основних освітніх чинників до індивідуальних особливостей учня. Насамперед, навчальний процес підпорядковується розвитку тих провідних здібностей і навчальних стилів, які характеризують окремого учня.

У наш час теоретичним підґрунтям для побудови особистісно орієнтованої шкільної освіти, зокрема обґрунтованих теоретико-методологічних засад гуманістичної школи й технологій особистісно орієнтованого навчання окремих предметів (дослідження Г. Балла, О. Бондаревської, М. Боришевського, І. Беґа, В. Біблера, С. Гончаренка, С. Максименка, Ю. Мальованого, В. Рибалки, П. Сікорського та ін.), істотних сутнісних змін у масовій шкільній практиці в цьому плані не відбулося. Гострою проблемою продовжує залишатися розбалансованість між педагогічними вимогами й можливостями учнів щодо їх реалізації, неузгодженість режимів навчання з індивідуальними особливостями дитини, що є однією з найсуттєвіших причин академічних та інших невдач вихованців, яка негативно впливає на навчальну мотивацію.

Громадсько-державне управління ЗНЗ. Автор громадсько-державного управління ЗНЗ – проректор з навчальної роботи Українського католицького університету, начальник головного управління науки і освіти Львівської ОДА Павло Хобзей. У квітні 2000 р. він брав участь у навчальному турі США “Громадська освіта”. Результатом проекту стало проведення курсів для вчителів, створення низки початкових шкіл у Львові, які працюють за програмою “Лицем до дитини”, підготовка Policy Paper з розвитком громадської освіти в Україні. Головна мета державно-громадського управління – поєднати зусилля держави й суспільства у вирішенні проблем формування державної політики в галузі освіти, питань навчально-виховної, методичної, економічної, фінансово-господарської діяльності закладів освіти.

П. Кухарчук стверджує: “Ситуація щодо державно-громадського управління системою в Україні на регіональному рівні сьогодні залишається складною, характеризується низкою негативних явищ та потребує істотних змін. Для сучасного стану системи управління освітою характерний процес децентралізації, тобто передача ряду функцій і повноважень від вищих органів управління нижчим. Державні органи розробляють найбільш загальні стратегічні напрями, а обласні й районні (міські) органи спрямовують зусилля на вирішення конкретних, фінансових, кадрових, матеріальних, організаційних проблем” [4, с. 291].

Проблемам розробки механізмів громадсько-державного управління професійною освітою присвячені численні публікації Г. Дмитренко, А. Гошко, В. Князева, В. Колпакова та ін.

Адаптивне управління ЗНЗ. Автор адаптивного управління ЗНЗ – доктор педагогічних наук, професор, проректор з науково-педагогічної роботи, директор інституту менеджменту та психології ДВНЗ “Університет менеджменту освіти” Національної академії педагогічних наук України Г. Єльнікова. У 2005 р. захистила докторську дисертацію на тему “Наукові основи адаптивного управління закладами та установами загальної середньої освіти”. На сьогодні Г. Єльнікова керує напрямом експериментальної роботи в УМО з підготовки керівників до оцінювання результатів діяльності педагогічних працівників та загальноосвітніх навчальних закладів. У ході виконання цього проекту набуває подальшого розвитку технологія та інструментарій адаптивного управління, що створюються на кваліметричних засадах. Нею розроблені теоретичні основи адаптивного управління, що складаються з визначення сутності адаптивного управління, його ознак, місця серед інших типів і видів управління; концепції наскрізно-адаптивного управління загальною середньою освітою в регіоні; теоретичних засад освітнього моніторингу як механізму адаптивного управління; теоретичних відомостей щодо розробки базових кваліметричних моделей діяльності як інструментарію адаптивного управління.

Подальшими дослідженнями з питання адаптивного управління системою освіти займаються науковці В. Петров, Т. Борова, О. Касьянова, Г. Полякова, З. Рядова.

Проектно-модульне управління ЗНЗ. Автор проектно-модульного управління ЗНЗ – кандидат педагогічних наук, голова ради освітнього округу Ставищенського району Іван Григорович Осадчий. У 1992 р. створив концепцію проектно-модульної організації освітніх систем. Суть проектно-модульного управління полягає в тому, що для забезпечення постійних у часі функцій (завдань) створюються окремі функціональні модулі різних рівнів, а для забезпечення керованого розвитку освітньої системи розробляються та здійснюються цільові проекти. Проектно-модульна організаційна структура управління ЗНЗ є інноваційною та має вертикально-горизонтальні зв'язки замість вертикальних, двокомпонентну структуру методичної роботи, інтегровану систему цільових і технологічних функцій та громадських й адміністративних форм між управлінськими ланками.

Проектно-інвестиційне управління ЗНЗ. Автор проектно-інвестиційного управління ЗНЗ – доктор педагогічних наук, професор, І віце-президент “Асоціації безперервної освіти дорослих”, проректор з навчальної роботи ЦППО АПН України Лідія Іванівна Даниленко. Захистила докторську дисертацію на тему: “Теоретико-методичні засади управління інноваційною діяльністю в загальноосвітніх навчальних закладах” у 2005 р. Л. Даниленко проводить роботу із залучення міжнародного досвіду освітніх інновацій і є учасником міжнародного проекту з модернізації навчального процесу в системі післядипломної освіти “Справедливе оціню-

вання” (Італія – Англія – Україна 2006–2007 рр.), що проводиться в рамках міжнародної програми TEMPUS.

Л. Даниленко стверджує: “Керівники ЗНЗ недостатньо підготовлені до управління інноваційною діяльністю, слабо орієнтуються в пошуку шляхів залучення інвестицій, недостатньо розуміють необхідність модернізації навчально-виховного й управлінського процесів, зумовлених сучасною нормативно-правовою базою забезпечення загальної середньої освіти та оновленим змістом. Якісне виконання управлінських функцій можливе за умов застосування колективної (“командної”) технології управління – проектно-інвестиційної технології управління ЗНЗ, в якій керівник здійснює управлінську діяльність “непомітно”, передаючи право виступати додатковими суб’єктами управління іншим учасниками навчально-виховного процесу. Важливу роль у формуванні іміджу такої організації відіграє не сам керівник, а керівники проектних груп – члени педагогічного колективу, які беруть участь в інноваційній діяльності” [1, с. 4].

Подальше дослідження питання організації проектно-інвестиційного управління ЗНЗ здійснюють Б. Гунський, Я. Комаринський, О. Кужель, С. Маслов, М. Недашківській, І. Яремчик.

Висновки. Отже, технологією є визначення найбільш ефективних шляхів і засобів досягнення будь-яких цілей діяльності. Одним з найважливіших стратегічних завдань на сьогоднішньому етапі модернізації вищої освіти України є забезпечення якості підготовки спеціалістів на рівні міжнародних стандартів. Розв’язання цього завдання можливе за умови зміни педагогічних методик та впровадження інноваційних педагогічних технологій в управлінський процес.

Література

1. Даниленко Л.І. Теоретико-методичні засади управління інноваційною діяльністю в загальноосвітніх навчальних закладах : дис. на здобуття наук. ступеня д-ра пед. наук : 13.00.01 / Л.І. Даниленко ; Інститут педагогіки АПН України. – К., 2005. – 198 с.
2. Каширин В.П. Философские вопросы технологии: Социологические, методологические и техноведческие аспекты / В.П. Каширин. – Томск : Изд-во Томского ун-та, 1988. – 451 с.
3. Кларин М.В. Педагогическая технология в учебном процессе: Анализ зарубежного опыта / М.В. Кларин. – М. : Знание, 1989. – 80 с.
4. Кухарчук П.М. Становлення і розвиток управління професійно-технічною освітою Житомирщини / П.М. Кухарчук // Упр. сучас. містом. – 2005. – № 1–2/1–6 (17–18). – С. 290–296.
5. Соловко Г.К. Сучасні освітні технології / Г.К. Соловко. – Режим доступу: <http://osvita.ua>.
6. Технології навчання [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://ru.wikipedia.org/wiki>.
7. Фролов А.А. А.С. Макаренко. Историография освоения и разработки его наследия / А.А. Фролов. – Нижний Новгород : Изд-во Волго-Вятской академии гос. службы, 2006. – 365 с.
8. Штейнберг В.Е. “Семантические фактралы Штейнберга” для технологий обучения / В.Е. Штейнберг // Школьные технологии. – М. : Народное образование. – 2002. – № 1. – С. 204–210.
9. Юдин В.В. Анализ занятия. Технологический подход / В.В. Юдин // Школьные технологии. – 2002. – № 1. – С. 28–35.